

**ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ**

**Система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти
сертифікована на відповідність ДСТУ ISO 9001:2015 / ISO 9001:2015
Кафедра економічної теорії та конкурентної політики**

ЗАТВЕРДЖЕНО

вченою радою ДТЕУ

(пос. п. 15 від «29» 08 2023 р.)

Ректор

Анатолій МАЗАРАКІ

**ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА /
INSTITUTIONAL ECONOMY**

**ПРОГРАМА /
COURSE SUMMARY**

Київ 2023

**Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу ДТЕУ
заборонено**

Автори: Т.С. Ожелевська, кандидат економічних наук, доцент.

Програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри економічної теорії та конкурентної політики 12.06.2023 р., протокол № 15.

Рецензенти: Блакита Г.В., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки та фінансів підприємства, гарант освітньо-наукової програми третього рівня вищої освіти «Економіка»;
Ніколаєць К.М., доктор історичних наук, професор, професор кафедри економічної теорії та конкурентної політики ДТЕУ;
Барташ Т.О., директор ТОВ «Будівельне монтажне управління №5».

**ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА /
INSTITUTIONAL ECONOMY**

**ПРОГРАМА /
COURSE SUMMARY**

ВСТУП

Програма дисципліни «Інституціональна економіка» призначена для здобувачів вищої освіти освітньої кваліфікації «доктор філософії з економіки» денної та заочної форми навчання освітньо-наукової програми «Економіка» третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» ДТЕУ.

Програму підготовлено згідно відповідної освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії ДТЕУ.

Програма складається з таких розділів:

1. Мета, завдання та предмет дисципліни.
2. Передумови вивчення дисципліни як вибіркової компоненти освітньої програми.
3. Результати вивчення дисципліни.
4. Зміст дисципліни.
5. Список рекомендованих джерел.

1. МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ПРЕДМЕТ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення дисципліни «Інституціональна економіка» є оволодіння здобувачами вищої освіти освітнього ступеня доктора філософії основними концепціями інституціонального аналізу економічних явищ, формування сучасного мислення та системних й реалістичних уявлень про закономірності економічної організації суспільства.

Завданням вивчення дисципліни «Інституціональна економіка» є оволодіння теоретичними концепціями, методологічними принципами та інструментами інституціонального аналізу.

Предметом вивчення дисципліни є вивчення інститутів та їх впливу на економічну поведінку індивідів і організаційні форми господарських взаємодій.

2. ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ ЯК ВИБІРКОВОЇ КОМПОНЕНТИ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

Знання:

- категоріального апарату економічної теорії, насамперед тем про власність, зовнішні ефекти, економічну систему, державне регулювання національної економіки;
- категоріального апарату правознавства в частині основ теорії держави і права.

Вміння:

- здійснювати пошук та узагальнення інформації, робити висновки, формулювати рекомендації в межах своєї компетенції;
- вільно працювати з офісними додатками Microsoft Word, Microsoft Power Point.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна «Інституціональна економіка», як вибіркова компонента освітньо-наукової програми, забезпечує оволодіння здобувачами вищої освіти освітнього ступеня доктора філософії загальними та фаховими компетентностями і досягнення ними програмних результатів навчання за відповідною освітньо-науковою програмою:

✓ Економіка (ОС доктор філософії)

Номер в освітній програмі	Зміст компетентності	Номер теми, що розкриває зміст компетентності
<i>Загальні компетентності за освітньою-науковою програмою</i>		
ЗК 01	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу <i>нових наукових ідей на основі логічних аргументів.</i>	1
ЗК 03	Здатність працювати в міжнародному контексті.	1-8
ЗК 05	Здатність розв'язувати комплексні проблеми економіки на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.	5-8
<i>Спеціальні (фахові) компетентності за освітньою-науковою програмою</i>		
СК 01	Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання в економіці та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках і можуть бути	1-8

	опубліковані у провідних наукових виданнях з економіки та суміжних галузей.	
СК 02	Здатність усно і письмово презентувати та обговорювати результати наукових досліджень та/або інноваційних розробок українською та англійською мовами.	3-8
СК 05	Здатність виявляти, поглиблено аналізувати та вирішувати проблеми дослідницького характеру у сфері економіки з врахуванням економічних ризиків, невизначеності та / або асиметричності інформації, можливих соціально-економічних наслідків, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень, у тому числі з питань європейської та євроатлантичної інтеграції.	2-8
СК 06	Здатність обґрунтовувати та готувати економічні рішення на основі розуміння закономірностей розвитку соціально-економічних систем і процесів на мікро-, мезо-, макро- та мегаекономічному рівні, в тому числі із застосуванням математичних методів та моделей.	2-8
СК 08	Здатність узгоджувати цілі окремого економічного суб'єкта із цілями розвитку галузі, економіки та цілями забезпечення сталого розвитку, в тому числі у глобальному вимірі; оцінювати вплив їх економічних рішень на стратегії поведінки інших економічних суб'єктів та зміну економічної системи в цілому.	3-8
<i>Програмні результати навчання за освітньою-науковою програмою</i>		
РН 01	Мати передові концептуальні та методологічні знання з економіки, управління соціально-економічними системами <i>різного рівня</i> і на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення фундаментальних і прикладних досліджень на рівні світових досягнень з відповідного напрямку.	1
РН 02	Глибоко розуміти базові (фундаментальні) принципи та методи економічних наук, а також методологію наукових досліджень, створювати нові знання у сфері економіки з метою досягнення економічного та соціального розвитку в умовах глобалізації.	1-8
РН 05	Пропонувати нові рішення, розробляти наукові проекти, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику і розв'язувати значущі і фундаментальні та прикладні проблеми економічної науки з врахуванням соціальних, економічних, екологічних та правових аспектів, <i>а також невизначеності та /</i>	2-8

	<i>або інформаційної асиметрії; забезпечувати комерціалізацію результатів наукових досліджень та дотримання прав інтелектуальної власності.</i>	
PH 06	<i>Вільно презентувати та обговорювати з фахівцями і нефхівцями результати досліджень, теоретичні та практичні проблеми економіки державною та іноземною мовами, кваліфіковано відображати результати досліджень у наукових публікаціях у провідних наукових виданнях.</i>	3-8
PH 08	<i>Планувати і виконувати емпіричні та/або теоретичні дослідження у сфері економіки та з дотичних міждисциплінарних напрямів, критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми, швидко адаптуватись до геополітичних та соціально-економічних змін, враховувати їх у власних дослідженнях.</i>	1, 5, 6
PH 10	<i>Володіти підходами та інструментарієм дослідження мікро-, мезо-, макро- та мегаекономічних систем, визначати ключові детермінанти та індикатори їх розвитку.</i>	3-8
PH 11	<i>Виявляти економічні проблеми, визначати відповідні їм наукові завдання, обирати методи для їх розв'язання та обґрунтовувати відповідні економічні рішення на засадах узгодження цілей та інтересів окремих економічних суб'єктів із цілями розвитку галузі, економіки та цілями забезпечення сталогорозвитку.</i>	1, 4-8

4. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Методологічні основи інституціонального аналізу: стара, нова школи та мейнстрим

Традиційний інституціоналізм - підходи соціально-психологічні, юридичні, статистичні (Т. Веблен, Дж. Коммонс, У. Мітчелл). Поведінкові моделі. Модель обмеженої раціональності Г. Саймона та формування стійких стереотипів поведінки. Процедуральна раціональність. Подолання обмеженості шляхом проходження загальними правилами (зразкам, шаблонів, рутини). Теорія перспектив Д. Канемана і А. Тверські.

Парадигма І. Лакатоша - жорстке ядро та захисний пояс наукової теорії. Структура неокласичної теорії і критичні зауваження. Напрями розвитку інституціональної економічної теорії. Методологія інституціонального аналізу. Методологічний індивідуалізм. Концепція обмеженої раціональності. Неповнота інформації, невизначеність і недосконала раціональність. Опортуністична поведінка, її небезпека та інституціональні механізми її стримування.

Логіка основ сучасного інституціоналізму: Інститути мають значення (Р. Коуз, О. Вільямсон, Г. Саймон, Дж. Неш, Д. Норт та ін.).

Розвиток нового інституціоналізму (неоінституціоналізму). Попередники неоінституціоналізму: К. Виксель, К. Ерроу. Р. Коуз - основоположник неоінституціоналізму. Г. Беккер та «економічний імперіалізм». Подібність і відмінності між старим і новим інституціоналізмом. Економічний підхід до інших суспільних дисциплін: теорія суспільного вибору, теорія права, «нова економічна історія».

Список рекомендованих джерел

Основний: 1[с.8-35], 2[с.13-48], 3[с.16-38].

Додатковий: 6[с.122-128], 11[с.106-128; 174-196], 13[с.98-104], 22[с. 8-31], 23[с. 493-497].

Інтернет-джерела: 30.

Тема 2. Загальна теорія інститутів

Рутини: сутність та види. Норми та правила. Ментальні моделі. Поняття "економічний інститут". Визначення інститутів: інститути як правила гри (Д. Норт), інститути як єдність правил і механізму примусу. Інститут та інституція. Проблеми дефініцій інституту та інституції

вітчизняною та іншими економічними школами. Функції інститутів. Інститути як суспільні блага. Інститути як стереотипи поведінки. Біологічні (етологічні) і соціальні витoki формування інститутів. Невизначеність як результат функціонування інститутів. Аналіз функціонування інститутів. Основні типи ситуацій, які призводять до виникнення інституту, у теорії ігор (рівноваги Неша, Штакельберга і Парето).

Види інститутів та їх ієрархія. Поняття і роль економічної культури. "Жорсткі" і "м'які" інститути, форми їх взаємодії. Механізми примусу до виконання інституціональних правил.

Процес формалізації обмежень. Інститути та організації. Системність інститутів - їх взаємодоповнюваність (приватна власність + демократія) і взаємозамінність (легальний правозахист - нелегальний рекет). Три інституціональні системи взаємодії людей за К. Поланьї - реципрокність, редистрибуція і ринок.

Список рекомендованих джерел

Основний: 1[с.35-53], 2[с.49-73], 3[с.7-16].

Додатковий: 5[с.13-36], 7[с.26-34].

Інтернет-джерела: 30.

Тема 3. Теорія трансакційних витрат та теорія прав власності

Теорії прав власності. Функції власності як інституту. Методологічна специфіка теорії прав власності та межі її предметного наповнення. Історичні витoki інституціональної економічної теорії прав власності. Специфікація прав власності. Передумови аналізу. Економічне визначення права власності як можливості виключати. Економічне обґрунтування ефективності права власності. Обмеження та "розмивання" прав власності.

Альтернативні режими прав власності, переваги та недоліки кожного. «Трагедія общин». Розуміння власності в *civillaw* як право-моноліту. Розуміння власності в *commonlaw* як пучка прав. Правило ефективності прав власності (А. Алчіан і Г. Демсец). Порівняльна ефективність двох правових систем (за Р. Ла Порті). Тіньові системи захисту прав власності. Негативні наслідки слабкої специфікації прав власності: «загадка капіталу» Е. де Сото. Тіньова економіка. Концепція Е. де Сото. Порівняння рентоорієнтованої і продуктивної діяльності. Захист прав власності та стимули економічних агентів. Ціна підпорядкування закону. Наслідки неповного захисту прав власності.

Трансакція та її види. Трансакційні витрати та їх систематизація. Динаміка трансакційних витрат у процесі розвитку суспільства за Д. Нормом і Дж. Уоллісом. Динаміка трансакційних витрат у постсоціалістичних країнах. Проблеми виміру трансакційних витрат. Методи мінімізації трансакційних витрат.

Список рекомендованих джерел

Основний: 1[с.53-74], 2[с.74-119], 3[с.61-102].

Додатковий: 5[с.37-52; 85-98], 26[с. 1557–1575].

Інтернет-джерела: 30.

Тема 4. Теорія контрактів. Теорія фірми

Поняття контракту. Типологія контрактів і механізмів примусу до їх виконання О. Вільямсона. Специфічність активів. Види специфічних активів. Роль специфічності активів у виборі типу контрактації. Несприятливий відбір і моральний ризик. Теорія контрактних стимулів: Нобелівський лауреат Дж. Акерлоф про фактор асиметричної інформації. Проблема несприятливого відбору. Проблема «морального ризику» та вимагання. Вибір оптимального контракту за теорією О. Вільямсона. Типологія контрактів: класичний, неокласичний та імпліцитний контракти, їх структура і властивості. Ринкові сигнали і фільтрація як методи запобігання несприятливого відбору. Внесок Нобелівських лауреатів 2016 року Олівера Харта і Бенгта Хольмстрьома у теорію контрактів.

Типологія організацій К. Менара. Порівняльна характеристика понять "організація" та "інститут". Фактори, що визначають оптимальний розмір організації. Завдання організацій як примусової сили: зниження трансакційних витрат угод, підвищення безпеки, зміцнення довіри, контроль за дотриманням норм поведінки і вироблення нових норм. Основні типи та інституціональні особливості економічної організації.

Інституціональні підходи до причин виникнення та економічної природи фірми. Дослідження фірми з позицій теорії трансакційних витрат. Контрактна концепція Р. Коуза, Ф. Найта. Теорії фірми, засновані на моделі «принципал-агент». Теорії фірми, засновані на ідеї про недосконалість (неповноту) контрактів. Типологія фірм. Переваги та недоліки кожного типу. Внесок Нобелівських лауреатів 2009 року Олівера Вільямсона та Елінори Остром у теорію фірми.

Список рекомендованих джерел

Основний: 1[с.96-113], 2[с.120-142; 168-196], 3[с.110-124; 171-188].

Додатковий: 9, 20[Lecture 4], 24, 25[с. 9-62].

Інтернет-джерела: 30.

Тема 5. Інституціональна теорія держави

Провали ринку та функції держави. Теорія колективних дій. Проблема безбілетника. Вплив розміру та однорідності групи на логіку колективних дій. Інституціональна теорія М. Олсона: «принцип розширення» (теорія критичної маси). Внесок лауреата Нобелівської премії Е. Остром у розширену теорію М. Олсона. Колективні дії та суспільний добробут.

Держави-захисник та держава-виробник. Різні підходи до аналізу держави. Інституціональні моделі держави. Контрактна теорія держави. Держава як організація і як соціальний контракт. Експлуаторські теорії держави. Основні типи держав: експлуаторське (диктаторський) держава і контрактне (демократичне) держава. Моделі поведінки держави (модель «осілий бандит», модель «бандит-гастролер» та модель Фіндлі-Вілсона). Інституціональні контракти у неформальній економіці. Модель держави Т. Еггертссона.

Сучасні інтерпретації функцій держави неінституціоналістами. Мінімальні та максимальні межі участі держави в ринковій економіці. Обмеження, які ринкова економіка накладає на функції держави. Роль ефективної держави.

Інституціональна різноманітність економічних систем. Доіндустріальне суспільство і його інститути. Система інститутів індустріального суспільства. Проблеми формування інститутів постіндустріального суспільства.

Провали держави. Економіка бюрократії як прояв «провалів» держави. Проблема принципала-агента в діяльності держави. «Провали» держави тоталітарного режиму путіна.

Визначення моделей держави України і російської федерації напередодні російсько-української війни. Російсько-українська війна категоріями інституціональної економіки.

Список рекомендованих джерел

Основний: 1[с.113-116], 2[с.197-231], 3[с.149-171].

Додатковий: 4[с.293-356], 5[с. 53-70], 11[с.185-187], 12 [с.51-100],16[с.6-23], 17[с.93-105], 19[с.127-139], 20[Lectures 5-7], 27.

Интернет-джерела: 29, 30.

Тема 6. Розвиток економічних інститутів та інституціональні пастки

Інституціональні зміни та їх класифікація. Типи, основні джерела та причини інституціональних змін. Концепції інституціональних змін. Інституціональна рівновага. Гіпотези, які пояснюють відмінності у сучасному рівні добробуту окремих країн та регіонів. Основні показники якості інституціональної структури країни. Передумови і закономірності інституціонального розвитку. Стабільність та інституціональні зміни. Роль організацій в інституціональних змінах. Траєкторія інституціональних змін. Розвиток технологій, роль інститутів.

Теорія еволюційних і революційних змін інститутів. Теорія дисфункції інститутів та систем. Стратегічні проблеми інституціональних реформ. Формування перспективних інституціональних траєкторій. Експорт та імпорт інститутів, їх значення і обмеженість. Методики аналізу конкретних наслідків імпорту інститутів. Інститути як суспільний капітал. Методи інституціонального дизайну: свідоме запозичення інститутів, свідомий винахід нових інститутів. Path Dependence як обмежувач інституціонального дизайну. Перешкоди інституціональному дизайну у економічному розвитку.

Вплив коаліцій на еволюцію інститутів. Залежність інституціональних змін від шляху розвитку. QWERTY-ефекти (ефект блокування/ефект колеї): сутність і види. Причини залежності від попереднього розвитку. Гіпотези, що пояснюють існування ефекту колеї. Методи боротьби з QWERTY-ефектами. Інституціональні пастки: сутність, причини виникнення, ознаки та їх подолання. Механізми реалізації інституціональної пастки. Біфуркаційна точка історії.

Неефективні інституціональні траєкторії та інституціональні пастки. Витрати відволікання ресурсів. Витрати дезорганізації. Витрати перехідної ренти. Корупція. Інституціональні чинники корупції. Економічний аналіз корупції і шляхів її обмеження. Проблеми імпорту інститутів.

Альтернативні стратегії оптимізації державного регулювання економіки та критерії їх відмінностей. Негативна інтеграція: неефективна рівновага. Основні принципи позитивної реінтеграції.

Ринок інститутів. Конкуренція інститутів. Інституціональні траєкторії і економічна неефективність рівноваг. Тези інституціональних змін (Д. Норт). Інкрементність змін. Економічний підхід до проблем

глобалізації і «кінця історії».

Інституціональне проектування: сутність, принципи.

Інституціональні пастки у розвитку російської федерації, які призвели до російсько-української війни. Зміна національних і глобальних економічних інститутів під впливом російсько-української війни.

Список рекомендованих джерел

Основний: 1[с.79-94], 2[с.232-270], 3[с.206-215].

Додатковий: 4[с.53-95; 267-292], 5[с.109-139], 11[с.189-191], 16[48-61], 18[с.31-72; 191-220], 20[Lecture 8], 21[с. 365-389].

Інтернет-джерела: 30, 35.

Тема 7. Соціальний капітал як фактор економічного розвитку суспільства

Соціальний капітал: сутність та види. Взаємозв'язок соціального капіталу та інститутів. Соціальний капітал у дослідженнях Р. Патнема та М. Олсона.

Соціокультурний код в економічному аналізі. Вплив культури на економічний розвиток через структуру та рівень трансакційних витрат. Культура як гальмо чи каталізатор економічного зростання. Вимір соціокультурних факторів за методиками Г. Хофстеде та Р. Інглхарта. Теорія культурної трансмісії. Вплив соціокультурних чинників на довгострокову макроекономічну динаміку. Можливості зміни соціокультурного коду країни та механізми впливу на соціокультурні коди. Культура та освіта як чинники конкурентоспроможності економіки. Місія університету: формування людського та культурного капіталу.

Феномен соціального склерозу М. Олсона та його застосування до аналізу соціального капіталу росії. Соціокультурні характеристики України та їх вплив на економічний розвиток країни.

Інституціональна довіра як економічний ресурс. Вплив рівня довіри на економічне зростання країни. Інституціональні основи створення держави довіри.

Список рекомендованих джерел

Основний: 3[с.188-202].

Додатковий: 8[с.65-75], 14 [с.24-34], 16[с.23-28], 20[Lecture 11-13].

Інтернет-джерела: 30-35.

Тема 8. Інституціональна трансформація економіки України

Інституціональні пастки ринкової трансформації в Україні. Приватизація в Україні та її наслідки. Тіньова економіка як інституціональна пастка на шляху економічної модернізації. Інституціональна криза в Україні. Інституціональні компоненти економічного зростання в Україні. Проблема ефективних неформальних інститутів. Формування підприємницького інституціонального середовища в Україні.

Результати приватизації в Україні у контексті теореми Р. Коуза.

Інституціональний спадок командно-адміністративної системи в Україні. Головні тенденції та показники інституціональної трансформації вітчизняної економіки. Інституціональні зміни в Україні після російсько-української війни.

Список рекомендованих джерел

Основний: 3[с.215-219].

Додатковий: 7[с.26-34], 10[с.22-46], 15[с.24-44], 16[с.62-67], 18[с.100-140].

Інтернет-джерела: 28, 30.

5. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ *

Основний

1. Івашина С.Ю, Івашина О.Ф. *Інституціональна економіка: навчальний посібник*. Дніпро, 2018. 132 с.
2. *Інституціональна економіка: навчальний посібник* / Мацелюх Н. П., Максименко І. А., Мартиненко В. В. Скорик М. О., Теліщук М. М. Ірпінь: Університет ДФС України, 2020. 302 с.
3. *Колесніченко І.М. Інституціональна економіка: навчальний посібник*. Х.: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 236 с.

Додатковий

4. Аджемоглу Д., Робінсон Дж. Чому нації занепадають? Походження влади, багатства і бідності. 2-ге вид., випр. / пер. з англ. К.: Наш формат, 2017. 440 с.
5. Аузан О. Економіка всього. Як інститути визначають наше життя. К.: Laurus, 2017. 144 с.
6. Білорус О. Г., Єфименко Т. І., Леоненко П. М. *Інституціональна політична економія: предмет, методологія, зміст*. *Фінанси України*. 2017. № 3. С. 122-128.
7. Бобух І., Герасімова О. *Інклюзивні та екстрактивні інститути: Україна на перехресті структурних змін*. *Економіст*. 2019. № 4. С.26-34.
8. *Виборна В.Д. Економічна сутність соціального капіталу*. *Економіка та управління АПК*. 2021. № 1. С. 65-75.
9. *Ігонін В. Моделі теорії контрактів у М&А трансакціях*. *Юридична газета online*. 2017. 20 квітня.
10. *Кіндзерський Ю. В. Інституціональна пастка олігархізму і проблеми її подолання*. *Економіка України*. 2016. № 12. С. 22-46.
11. *Мацелюх Н. Економічні теорії в системі наукових економічних знань*. *Навчальний посібник*. / Н.П. Мацелюх, І.А. Максименко, В.В. Мартиненко, М.М. Теліщук та ін. К. : Видавництво «Центр учбової літератури», 2017. 226 с.
12. Норт Д., Волліс Дж., Вайнгест Б. *Насильство та суспільні порядки. Основні чинники, які вплинули на хід історії* / пер. з англ. К.: Наш формат, 2017. – 352 с.

* Курсивом позначено джерела наявні на внутрішніх ресурсах і бібліотеці ДТЕУ, та у відкритому доступі в мережі Інтернет

13. Ожелевська Т. С. *Економічна теорія та економічна реальність України: інституційна пастка. Економіка та держава. 2021. № 8. С. 98–104.*
14. Пилипенко, Ю. І., Алексєєнко, Д. Д. *Соціальний капітал як чинник економічного розвитку суспільства // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць; Одеса: Одеський національний економічний університет. 2018. № 1 (65). С. 24–34.*
15. Пустовійт Р.Ф., Куклін О.В. *Вплив інституціональних факторів і ризиків політичної нестабільності на економіку держави. Економіка України. 2020. № 2 (699). С. 24-44. URL:http://csbc.edu.ua/documents/teacher/ns_3.pdf*
16. *Стратегічна ціна російської агресії для економіки України / Жаліло Я. А., Базилук Я. Б., Собкевич О. В. та ін.; за наук. ред. д.е.н. Я. А. Жаліла. Київ: НІСД, 2022. 67 с.*
17. Уманців Ю.М., Кравчук О.О. *Інституційна обумовленість економічних функцій держави. Економічна теорія та право. 2017. №4. С. 93-105.*
18. Фукуяма Ф. *Політичний порядок і політичний занепад. Від промислової революції до глобалізації демократії / пер. з англ. Тарас Цимбал і Роман Корнута. К.: Наш формат, 2019. 608 с.*
19. Шиманська О. Еліно́р Остро́м: доведення ефективності колективного управління. *Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2017. Вип. 1. С. 127-139.*
20. *Acemoglu D. (2018) Political Economy of Institutions and Development. Courses. Massachusetts Institute of Technology. Department of Economics. Cambridge. URL: <https://economics.mit.edu/faculty/acemoglu/courses>*
21. *Acemoglu, D., Egorov, G., and Sonin, K. (2021). Institutional change and institutional persistence. In book: The Handbook of Historical Economics, edited by Alberto Bisin, and Giovanni Federico, Elsevier Science & Technology. ProQuest Ebook Central. P. 365-389. URL: <https://economics.mit.edu/sites/default/files/2022-09/Institutional%20Change%20and%20Institutional%20Persistence.pdf>*
22. *Cabrales, A., Clots-Figueras, I., Hernán-González, R., & Kujal, P. (2021). Institutions and opportunistic behavior: Experimental evidence. ESI Working Paper 21-05. 55 p. URL: https://digitalcommons.chapman.edu/esi_working_papers/342/*
23. *Christoforou, A. (2022) Institutional Economics: Perspectives and Methods in Pursuit of a Better World by Charles Whalen.*

- PANOECONOMICUS*. Vol. 69(3). P. 493-497. URL: <https://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/1452-595X/2022/1452-595X2203493C.pdf>
24. Dutting, P., Feldman, M. Peretz, D. (2023). *Ambiguous Contracts*. URL: DOI:10.48550/arXiv.2302.07621
25. Fleckinger, P., Martimort, D., & Roux, N. (2023). *Should They Compete or Should They Cooperate? The View of Agency Theory*. Working Paper № 1421. 86 p. URL: https://www.tse-fr.eu/sites/default/files/TSE/documents/doc/wp/2023/wp_tse_1421.pdf
26. Hennart, J-F., Verbeke, A. (2022). *Actionable and enduring implications of Oliver Williamson's transaction cost theory*. *Journal of International Business Studies*. Vol. 53. P.1557–1575. URL: <https://doi.org/10.1057/s41267-022-00558-y>
27. Pierucci, F., Kruk, N., & Cecconi, F. (2023). *Modelling the Social Contract: An agent-based Model of Hobbes' Contract Theory*. URL: <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-86539-2>

Інтернет-ресурси

28. *Верховна Рада України*. URL: <http://www.rada.gov.ua/>
29. *Державна служба статистики України*. URL: <http://ukrstat.gov.ua/>
30. *Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського*. URL: www.nbuv.gov.ua
31. *HofstedeInsight. Comparecountries*. URL: <https://www.hofstede-insights.com/product/compare-countries/>
32. *RankingofCountriesbyQualityofDemocracy*. URL: <https://www.democracymatrix.com/ranking>
33. *Worldandnationaldata, maps&rankings*. URL: <https://knoema.com/ATLAS>
34. *WorldJustice Project RuleofLawIndex*. URL: <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/country/2021>
35. *WorldValuesSurvey*. URL: <https://www.worldvaluessurvey.org/WVSContents.jsp>